

3. Edgar Alan Poe – Havran a jiné básně

Autor

- **Jméno a životní data:** Edgar Allan Poe
- **Vzdělání a raná kariéra:**
 - Studoval na prestižních soukromých školách v Anglii, poté Univerzitu Virginii (1826–1827), ukončil studia kvůli dluhům z hazardu.
 - Vstoupil do armády USA v květnu 1827 a sloužil pod falešným jménem Edgar A. Perry; později v roce 1830 krátce studoval na West Pointu, odkud byl vyloučen.
- **Profese a klíčová díla:**
 - Spisovatel, básník, literární kritik a redaktor.
 - Významné publikace: sbírka básní *Tamerlane and Other Poems* (1827), povídky jako „The Tell-Tale Heart“, „The Fall of the House of Usher“ a báseň „The Raven“ (1845).
 - Editor Burton's Gentleman's Magazine a Graham's Magazine, kde rozvíjel žánr detektivní povídky.
- **Manželství:**
 - Oženil se v roce 1836 se svou 13letou sestřenicí Virginie Clemm, která zemřela v roce 1847.
- **Témata a styl:**
 - Mistr gotické a mysteriózní atmosféry, ústřední motivy smrti, šílenství a viny.
 - Pionýr detektivní fikce (postava Dupina v „Murders in the Rue Morgue“).
- **Osobní zápasy:**
 - Čelil celoživotní finanční tísní, závislosti na alkoholu a propukajícím depresím.
 - Příčina jeho smrti byla označena jako „phrenitis“ (zánět mozku), skutečný důvod zůstává nejasný.
- **Odkaz a vliv:**
 - Považován za tvůrce moderní krátké povídky a detektivního žánru.
 - Jeho dílo inspirovalo horor, science fiction i literaturu detektivní; výrazný vliv v kinematografii a popkultuře.
 - NFL tým Baltimore Ravens nese název podle jeho nejslavnější básně.

Děj

Havran

2.1. Expozice

Vypravěč sedí ve své komnatě pozdě v noci, ponořený ve smutku nad ztrátou milované Lenore. Paprsky měsíce se plíží tmou přes okenní závěsy.

2.2. Vznik napětí

Náhle uslyší šramot u dveří. Myslí, že to je „někdo klepe“, avšak po otevření nespatří živou duši, jen prázdný balkon. Každé opakované zaklepání jej ale více drásá.

2.3. Příchod havrana

Do útroby komnaty vpluje statný černý havran, usedá do busty Pallas Athény nad dveřmi a vypravěče pozoruje.

2.4. Dialog s havranem

Vypravěč oslovuje ptáka, ptá se, odkud přišel a co chce. Havran na všechny otázky odpovídá jediným slovem: „Nevermore.“ Tato tichá odpověď graduje v sílící zoufalství vypravěče.

2.5. Vyvrcholení a rozuzlení

Vypravěč se ptá, zda se znovu setká se svou milou v ráji či najde útěchu. Havran pokaždé „Nevermore.“ V závěru chápe, že „uvězněn bude navěky“, a obraz havrana se mu navždy vypálí do duše.

1. **„Ó strašlivý, ohromný Havrane...**

Pověz, jaké neseš pyšné jméno z nočního Plutonova břehu?“

(„Ghastly grim and ancient Raven... Tell me what thy lordly name is on the Night's Plutonian shore!“; strofa VIII)

– Havran: „**Nevermore.**“

2. **„Je tu – je tu balzám v Gileádu? – pověz mi, pověz, prosím!“**

(„Is there—is there balm in Gilead?—tell me—tell me, I implore!“; strofa IX)

– Havran: „**Nevermore.**“

3. **„Pověz mé duši, sužované žalem, zda v dálém ráji obejmě zas svatou dámu jménem Lenore?“**

(„Tell this soul with sorrow laden if, within the distant Aidenn, It shall clasp a sainted maiden whom the angels name Lenore.“; strofa X)

– Havran: „**Nevermore.**“

Vypravěč si v každé další otázce zvyšuje sázku: od pouhého jména ptáka, přes možnost úlevy až po věčnou naději na shledání s Lenore. Vždy se dozví „Nevermore“ – nezvratný odsudek i odsunutí veškeré naděje.

3. Poetická struktura a zvukomalba

- **Trochaický oktometr** (8 stop po 2 sylabách, důraz–nedůraz) se silným přízvukem na závěrečné „-ry“ atd.
- **Rýmový vzorec:** ABCBBB (včetně interního rýmu). Všechny B-verše končí na zvuk „-ore“ (Nevermore).
- **Aliterace a onomatopoeie:** např. „Doubting, dreaming dreams...“, „rapping, tapping“. Pomáhají gradaci napětí

Další básně

3.1. Dolina neklidu (The Valley of Unrest)

Poe líčí mystickou údolní krajinu zahalenou v mlze, kde dřímají hroby dávno zemřelých. Zvuky pochodu a kapky rosy se stávají symboly paměti a nevysloveného smutku.

3.2. Bridal Ballad

Žena v den svatby vzpomíná na milence, který zemřel, a cítí ambivalentní radost i žár bolesti. Balada střídá naději v nový svazek a tíhu stínu smrti.

3.3. Město v moři (The City in the Sea)

V barvitých verších se objevuje město-hrbitov, kde mořské vlny pohlcují hradby a zvony oznamují konec světa. Alegorie zkázy lidské civilizace a nezastavitelného plynutí času.

3.4. Eulalie

Šťastná láska: vypravěč nachází útěchu v objemu milované Eulalie, která zahání stíny jeho dřívějšího smutku. Báseň kontrastuje temnotu „Havrana“ – ukazuje lásku jako spásnou sílu.

3.5. Dobývací červ (The Conqueror Worm)

Duchovní divadlo, kde postavy tančí poblouzněným životem, až se objeví hrozivý „červ“, symbol smrti a rozkladu. Poe tu ironizuje lidskou marnost a konečný triumf smrti nad životem.

O dílu

Žánr a vydání

- **Typ díla:** básnická sbírka (kolekce veršů)
- **Původní název:** *The Raven and Other Poems*
- **První vydání:** 19. listopadu 1845 v New Yorku nakladatelstvím Wiley and Putnam; brožovaná edice s růžovými obálkami (cca 750–1500 výtisků), později dotisk v pevné vazbě
- **Předchozí publikace úvodní básně:** „The Raven“ vyšel 29. ledna 1845 v Evening Mirror (pod Poeovým jménem) a záhy v The American Review pod pseudonymem

Obsah sbírky

- **Rozsah:** přibližně 100 stran textu
- **Vybrané básně:**
 - „The Raven“ (Havran)
 - „The Conqueror Worm“
 - „The Haunted Palace“
 - „Lenore“
 - „Ulalume“
 - „The City in the Sea“
 - „The Valley of Unrest“
 - „Bridal Ballad“
 - „Eulalie“
 - a dalších více než čtyřicet veršovaných děl, která Poe v předmluvě označil jako „trifles“

Forma a styl

- **Metrika:** trochaický oktametr (osm trochejských stop na verš) s občasnými katalektickými modifikacemi (heptametr, tetrametr)
- **Rým:** v titulní básni schéma ABCBBB s interními rýmy, klíčové zakončení „nevermore“ jako katalektická opakující se stopa
- **Inspirace jazyka:** částečně ovlivněno ranými básněmi Elizabeth Barrett (později Browningové), sbírku jí Poe věnoval jako „noblesse of her Sex“

Předmluva a dedikace

- Poe uvádí, že básně byly „redupulovány“ do původní verze, aby odstranil úpravy vzniklé časopiseckým tiskařským oběhem

Historický význam

- *The Raven and Other Poems* definovala americkou poezii 19. století; „The Raven“ patří k nejcitovanějším básním anglické literatury
- Kulturní odkaz: název týmu NFL Baltimore Ravens připomíná Poeovu báseň a potvrzuje její trvalý vliv v populární kultuře